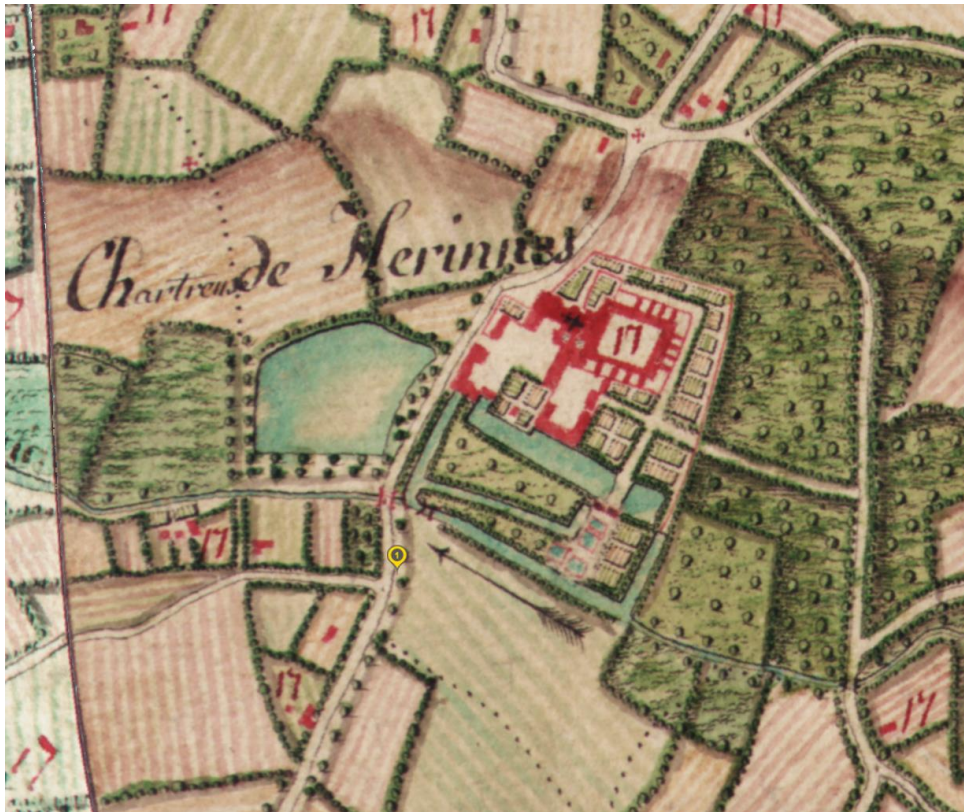

Archeo-rapport 394

Archeologische opgraving aan de Kapellestraat te Herne

Vanessa Vander Ginst & Maarten Smeets

Kessel-Lo, 2016
Studiebureau Archeologie bvba

Archeo-rapport 394

Archeologische opgraving aan de Kapellestraat te Herne

Vanessa Vander Ginst & Maarten Smeets

**Kessel-Lo, 2016
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeo-rapport 394
Archeologische opgraving aan de Kapellestraat te Herne

Opdrachtgever:	Jozef Boelaert
Projectleiding:	Maarten Smeets
Leidinggevend archeoloog:	Maarten Smeets
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst Maarten Smeets
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2016/12.825/52

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2016, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Site	Herne - Kapellestraat 74
Locatie	Provincie Vlaams-Brabant, gemeente Herne
Oppervlakte projectgebied	3570 m2
Kadastergegevens	Afdeling 1: Sectie i: perceelsnummers: 78g
Opdrachtgever	Jozef Boelaert, Kapellestraat 74, Herne
Vergunningsnummer	2015/392
Vergunningshouder	Maarten Smeets
Bijzondere voorwaarden	Geen aparte bijzondere voorwaarden beschikbaar
Termijn veldwerk	28 september 2015

Inhoudstafel

Hoofdstuk 1	Inleiding	p. 3
1.1	Algemeen	p. 3
1.2	Beschrijving van het onderzoeksgebied	p. 3
1.3	Archeologische en historische voorkennis	p.5
1.3.1	Historische voorkennis	p. 5
1.3.2	cartografie	p. 6
1.3.3	Archeologische voorkennis	p. 9
1.4	Onderzoeksopdracht en vraagstellingen	p. 10
Hoofdstuk 2	Resultaten van het onderzoek	p.11
2.1	Bodemgesteldheid	p.11
2.2	Resultaten	p.11
Hoofdstuk 3	Besluit	p. 19

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Algemeen

Wegens een bodemsanering van een verontreinigde zone na een schadegeval diende een beperkte ontgraving uitgevoerd te worden in het sinds 20-1-2003 als monument beschermd¹ Kartuizerklooster Onze-Lieve-Vrouw-Kapelle te Herne.

Aangezien de ontgraving in een als monument beschermde zone ligt, heeft Onroerend Erfgoed een archeologische opgraving opgelegd (vergunningsnummer 2015/392). Er is geen apart document *Bijzondere voorwaarden* beschikbaar.

Het volledige vergunde perceel heeft een oppervlakte van 3570 m² en ligt aan de Kapellestraat 74 te Herne. Het veldwerk werd uitgevoerd door Studiebureau Archeologie bvba op 28 september 2015.

1.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied

Het terrein is gelegen in een landelijke context ten noordoosten van het centrum van Herne (fig. 1.1) en is kadastraal gekend als Afdeling 1: Sectie i: perceelsnummer: 78g (fig. 1.2). De percelen bestonden op het moment van onderzoek uit grasland. Geo-archeologisch gezien is het projectgebied gesitueerd in de zandleemstreek (fig. 1.3).

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302456>

Fig. 1.2: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

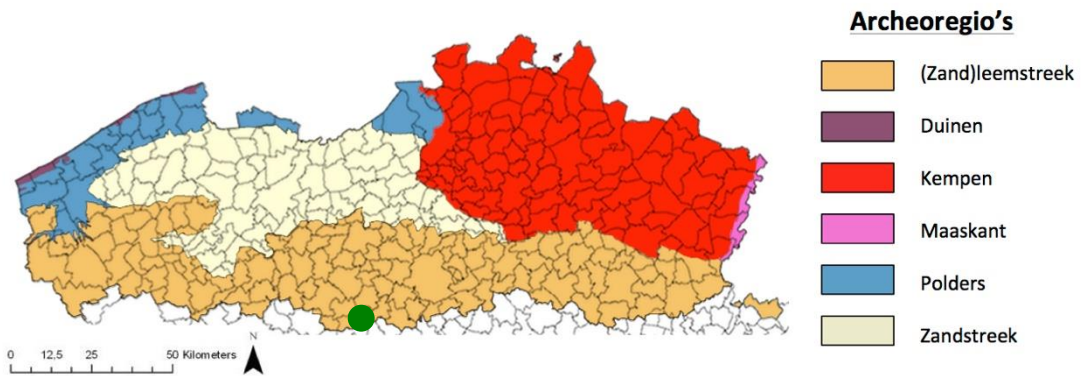

Fig. 1.3: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's².

² <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

1.3 Archeologische en historische voorkennis

1.3.1 Historische voorkennis

Het projectgebied ligt in het domein van het Kartuizerklooster Onze-Lieve-Vrouw-Kapelle. Een deel van de site van het voormalig Kartuizerklooster Onze-Lieve-Vrouw-Kapelle is beschermd als dorpsgezicht. Deze bescherming omvat de kloostersite, met uitzondering van de sinds 20-01-2003 als monument beschermde onder- en bovengrondse relictten van het klooster³.

Het klooster betreft de eerste kartuizerstichting (1314-1783) in ons land en kende een grote bloei in de 15de eeuw⁴. Sinds de opheffing op het einde van de 18de eeuw en de daaropvolgende verkaveling en slopingen bleef de site vrijwel onaangeroerd.

Verspreid over het terrein bleven substantiële resten in de vorm van onder- en bovengrondse relictten bewaard.

Het poortgebouw met klein gastenkwartier (1716) en de monumentale langsschuur (1705) bleven in- en uitwendig vrijwel intact en vormen de meest representatieve componenten van de huidige kartuizersite.

Vermoedelijk bevond er zich reeds in de 9de eeuw op de site van het latere kartuizerklooster een primitief hofkerkje dat was toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw en deel uitmaakte van het in de kloosterkroniek geciteerde Dierickxhoven. De oudste vermelding van de *capella Sanctae Mariae* gaat terug tot 1148. In de loop van de 12de-13de eeuw groeide de Onze-Lieve-Vrouwekapel uit tot een druk bezocht bedevaartsoord dat door de heren van Edingen regelmatig met schenkingen werd begiftigd. Op 17 september 1218 werd de kapel, wellicht naar aanleiding van een heropbouw, plechtig ingewijd. Vermoedelijk werd de bediening verzorgd door predikheren, die tevens aan de basis lagen van de jaarlijkse bedevaarten maar na enige tijd werden weggezonden.

In 1307 volgde de beslissing van Walter II, heer van Edingen waaronder ook het domein Herne ressorteerde, om naast de kapel een klooster te stichten.

In 1314, dat algemeen als stichtingsjaar wordt beschouwd, arriveerden de eerste kloosterlingen, afkomstig uit de meest nabijgelegen Franse kloosters Valenciennes, Saint-Omer en Noyon. De stichting ging gepaard met talrijke giften die de monniken in staat stelden om de gebouwen verder te voltooiën en met schenkingen van landerijen en renten, verspreid over Herne en naburige gemeenten.

Na deze periode van oprichting en verdere uitbouw van het domein kende het klooster in de 15de eeuw zijn grootste bloeiperiode.

Tijdens het prioraat van Jan van Atrecht (1411-1430) werd een grootscheepse bouwcampagne opgestart die aan de basis lag van een volledige vernieuwing van het primitieve kloostercomplex en die door zijn opvolgers zal worden voortgezet. Wanneer in 1418 de nieuwe kloosterkerk werd ingewijd, werd definitief een punt gezet achter de aanslepende problemen als gevolg van het dubbel gebruik als parochiekerk en kloosterkerk. De oude, om dezelfde reden reeds in 1381 uitgebreide kerk bleef namelijk bewaard en de aanleunende nieuwe kerk werd uitsluitend voor de monniken gereserveerd.

In 1566 had het klooster zwaar te lijden onder de vernielingen van de gereformeerden. In 1580 volgden de verwoestingen door het protestants garnizoen van Ninove waarna in 1590 werd begonnen met de wederopbouw.

Eind 17de-begin 18de eeuw veroorzaakten doortrekkende Franse, Spaanse en Hollandse troepen nog

³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/1002>

⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302456>

heel wat schade zodat vrijwel ononderbroken werd gewerkt aan herstel en vernieuwing van het bouwbestand. In 1781 was de renovatie voltooid. Amper twee jaar later volgde de afschaffing van het klooster bij keizerlijk decreet van 17 maart 1783. Op dat moment telde het klooster twaalf kloosterlingen. Na hun vertrek werd gestart met de verkoop van de inboedel en van het materiaal afkomstig van de sloop van een deel van de kloostergebouwen. In de herfst van 1785 werd de kloostersite in achttien loten verkaveld wat gepaard ging met een gedeeltelijke sloop van groot en klein klooster en openbaar verkocht. De kloosterkerk en enkele aanpalende gebouwen die niet in de verkoop waren begrepen werden in oktober 1786 overgemaakt aan de pastoor van Herne met de bedoeling er een hulpkerk voor zijn parochie in onder te brengen. Als gevolg van de Brabantse omwenteling en de Franse Revolutie ging dit project echter niet door. De kerk verkommerde, werd in 1813 verkocht, geleidelijk ontmanteld en in 1823 finaal met de grond gelijk gemaakt.

Door de sloop kwam er ruimte vrij voor een doorsteek naar de Kapellestraat (huidige Oud-Kloosterstraat), die circa 1835 werd gerealiseerd.

In 1911 restte er van het klooster slechts het gastenverblijf, de schuur, de brouwerij en enkele tot arbeiderswoningen omgevormde cellen wat ongeveer overeenstemt met de huidige situatie.

1.3.2 Cartografie

Op de Ferrariskaart (1771-1777) wordt het klooster redelijk nauwkeurig afgebeeld, met een NW-ZO-georiënteerde kerk met ten oosten ervan een rechthoekig kloosterpand en ten zuiden van kerk en kloosterpand twee rechthoekig geschikte gebouwenconfiguraties (fig. 1.4). De gebouwen liggen binnen een omheinde zone met akkerpercelen, boomgaarden en waterpatijen. Ten westen van het kloostercomplex ligt een grotere vijver.

Op de Atlas der Buurtwegen (1841), de Vandermaelenkaart (1846-1854) en de Poppkaart (1842-1879) is de kerk verdwenen en zijn de overige gebouwen ook schaarser geworden (fig. 1.5 t.e.m. 1.7). Ook de vijver ten westen van het kloostercomplex is niet langer weergegeven.

Op deze kaarten wordt ongeveer ter hoogte van de voormalige kloosteromheining een weg geschetst (ter hoogte van de huidige straat Oud klooster).

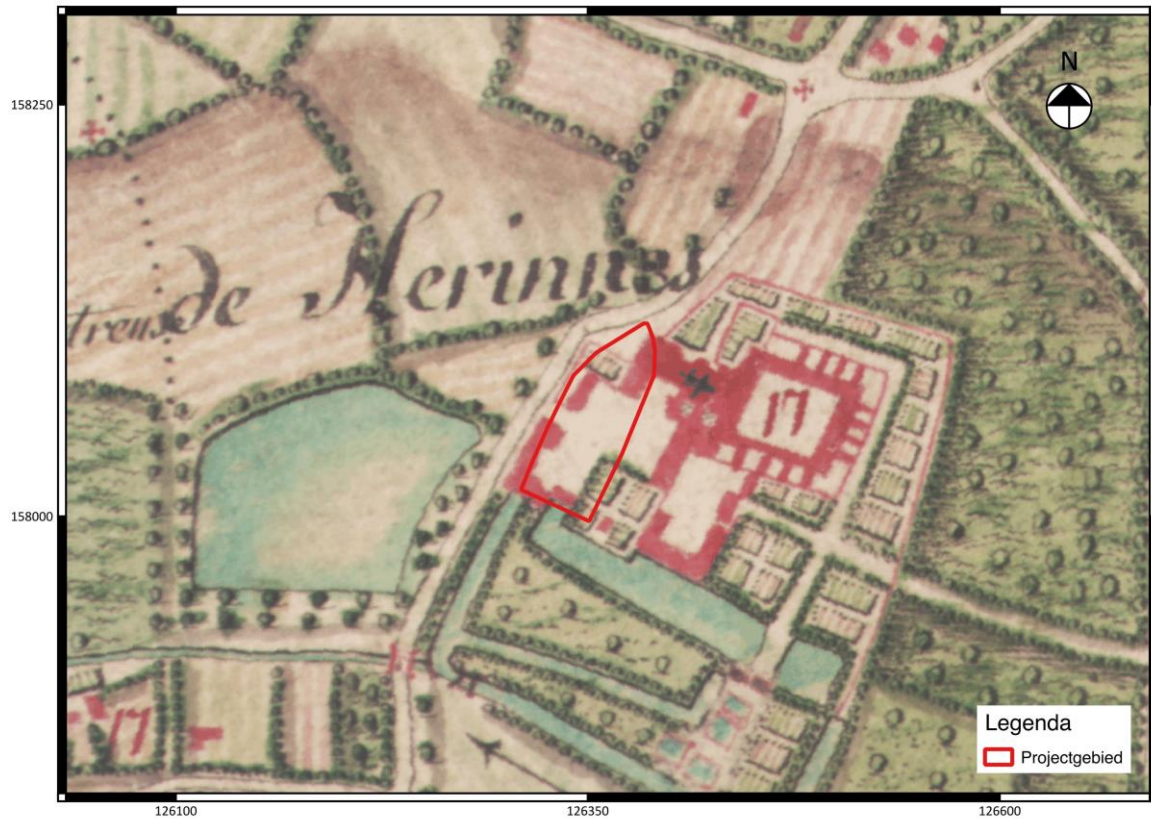

Fig. 1.4: Uittreksel uit de Ferrariskaart (1771-1777) met aanduiding van het projectgebied.

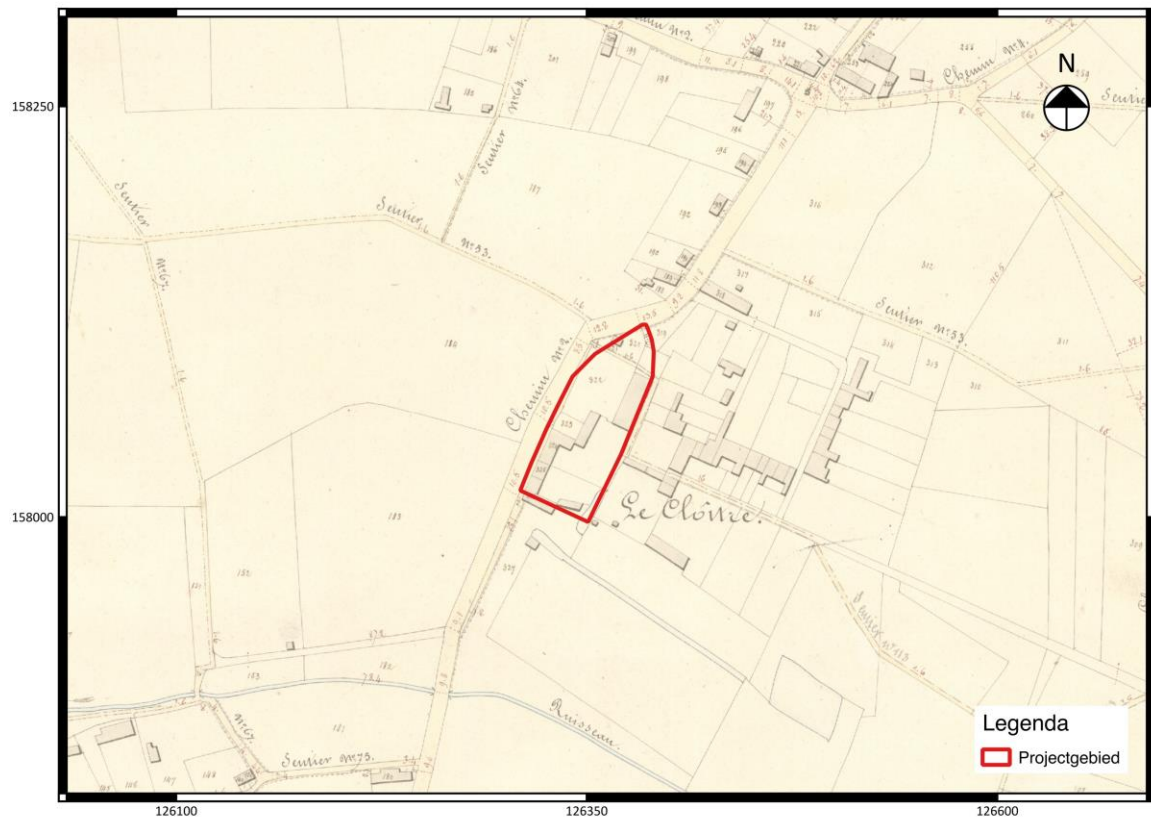

Fig. 1.5: Uittreksel uit de Atlas der Buurtwegen (1841) met weergave van het projectgebied.

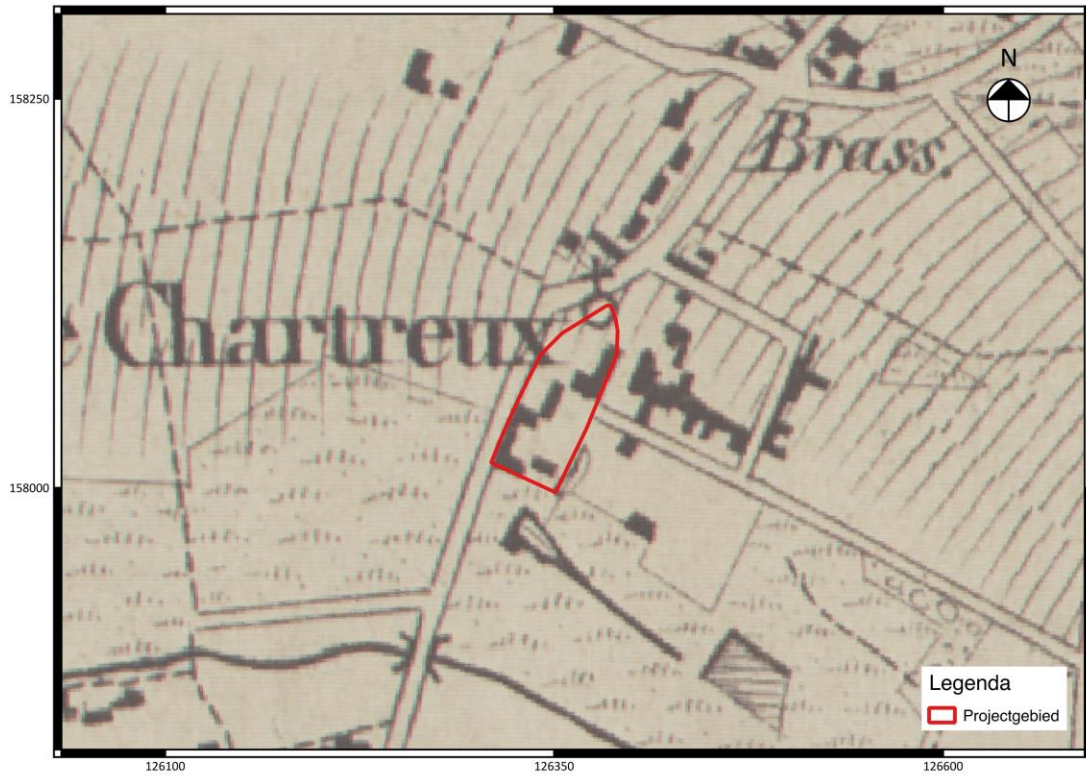

Fig. 1.6: Uittreksel uit de Vandermaelenkaart (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied.

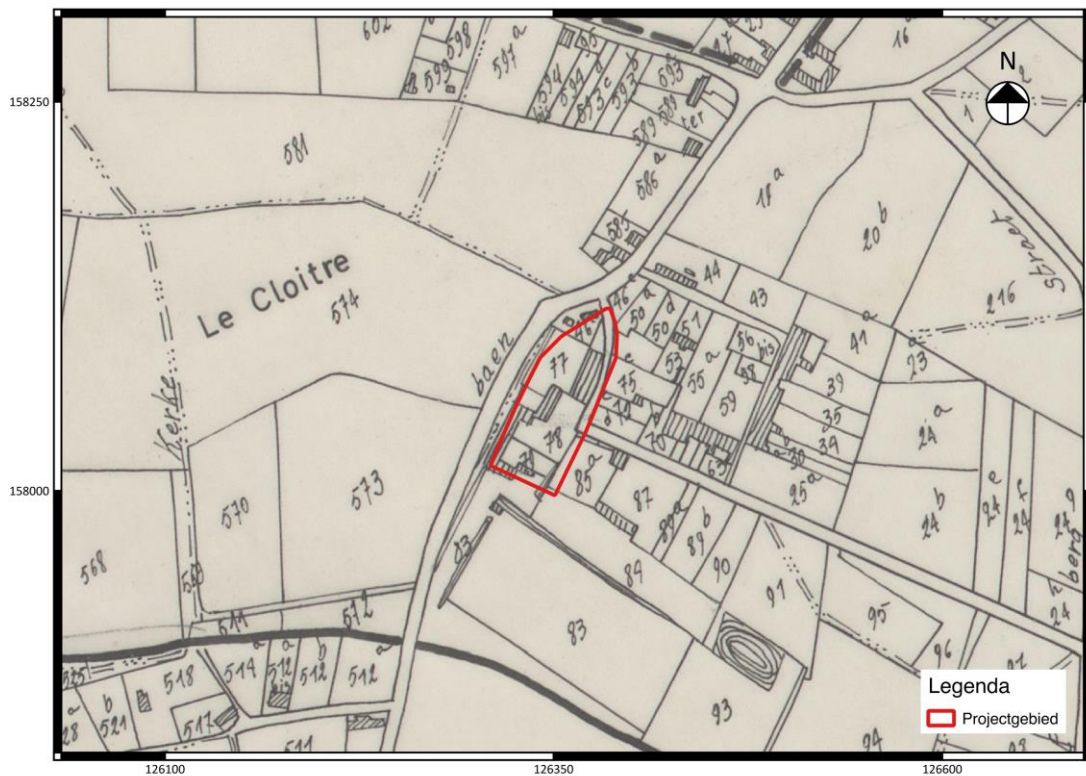

Fig. 1.7: Uittreksel uit de Popkaart (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied.

1.3.3. Archeologische voorkennis

Het projectgebied ligt in de zone van twee polygoon van archeologisch gekende vindplaatsen, zoals afgebakend op de inventaris van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (fig. 1.8).

Polygoon CAI 2906 betreft het Kartuizerklooster (ook OLV- Kapelle Kartuizerklooster) waarvan de oudste vermelding van de kapel teruggaat tot 1148⁵.

Polygoon CAI20154 betreft de vermoedelijke restanten van de bedevaartskapel van OL Vrouw van Dierikshoven⁶. Tot 1430 bleef deze kapel in gebruik als kloosterkapel, daarna is de kapel afgebroken.

Polygoon CAI6405 betreft een site met walgracht die op basis van de Ferrariskaart aangeduid werd⁷.

Polygoon CAI6210 is de locatie van de laatmiddeleeuwse Boesmolen. Deze werd voor het eerst in 1219 vermeld⁸.

Polygoon CAI164010: Dit is een locatie waar een aantal stenen en een muur in de ondergrond gevonden werden. Volgens de buurtbewoners zou er in de middeleeuwen een ondergrondse gang bestaan hebben (sic)⁹.

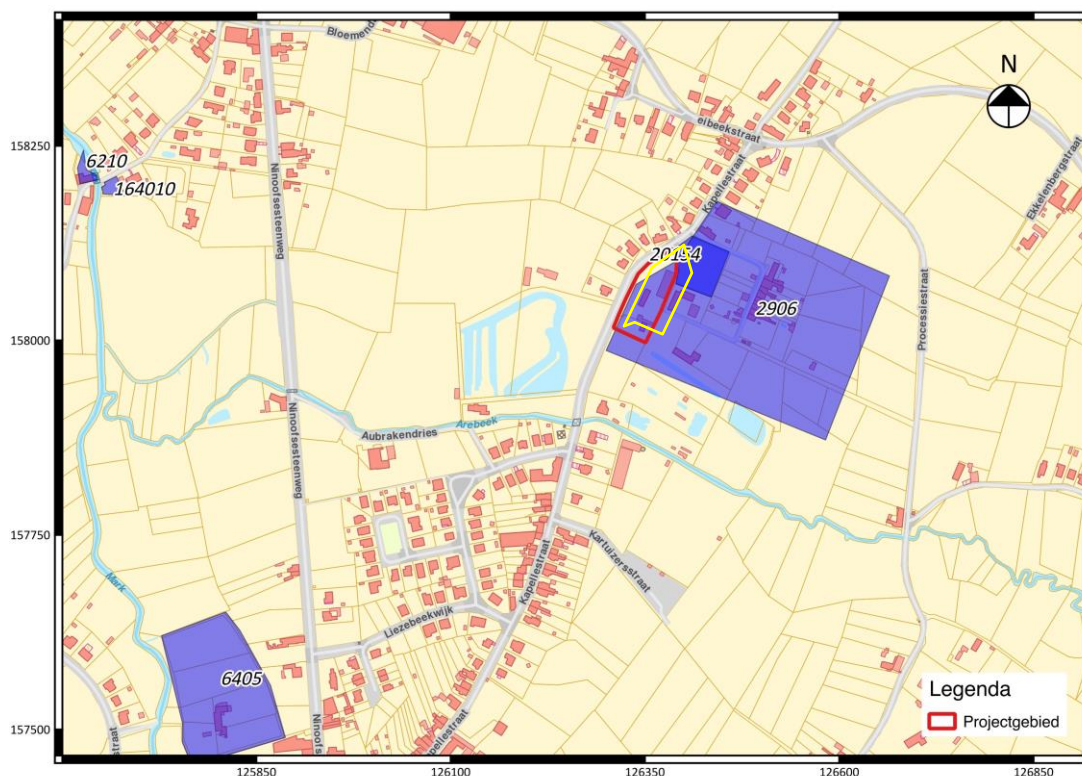

Fig. 1.8: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied¹⁰.

⁵ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/2906>

⁶ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/20154>

⁷ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/6405>

⁸ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/6210>

⁹ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/164010>

1.4 Onderzoeksopdracht en vraagstellingen

Er zijn geen aparte bijzondere voorwaarden opgesteld voor het project. Het betreft een begeleiding der werken bij de ontgraving van een stookolietank en het begeleiden van het afgraven van de verontreinigde grond.

---

¹⁰ www.agiv.be

Hoofdstuk 2 Resultaten van het onderzoek

2.1 Bodemgesteldheid

Op de bodemkaart is het projectgebied deels als bebouwde zone (OB) en deels als verstoorde zone (OT) gekarteerd. In de omgeving komen leembodems voor (fig. 2.1).

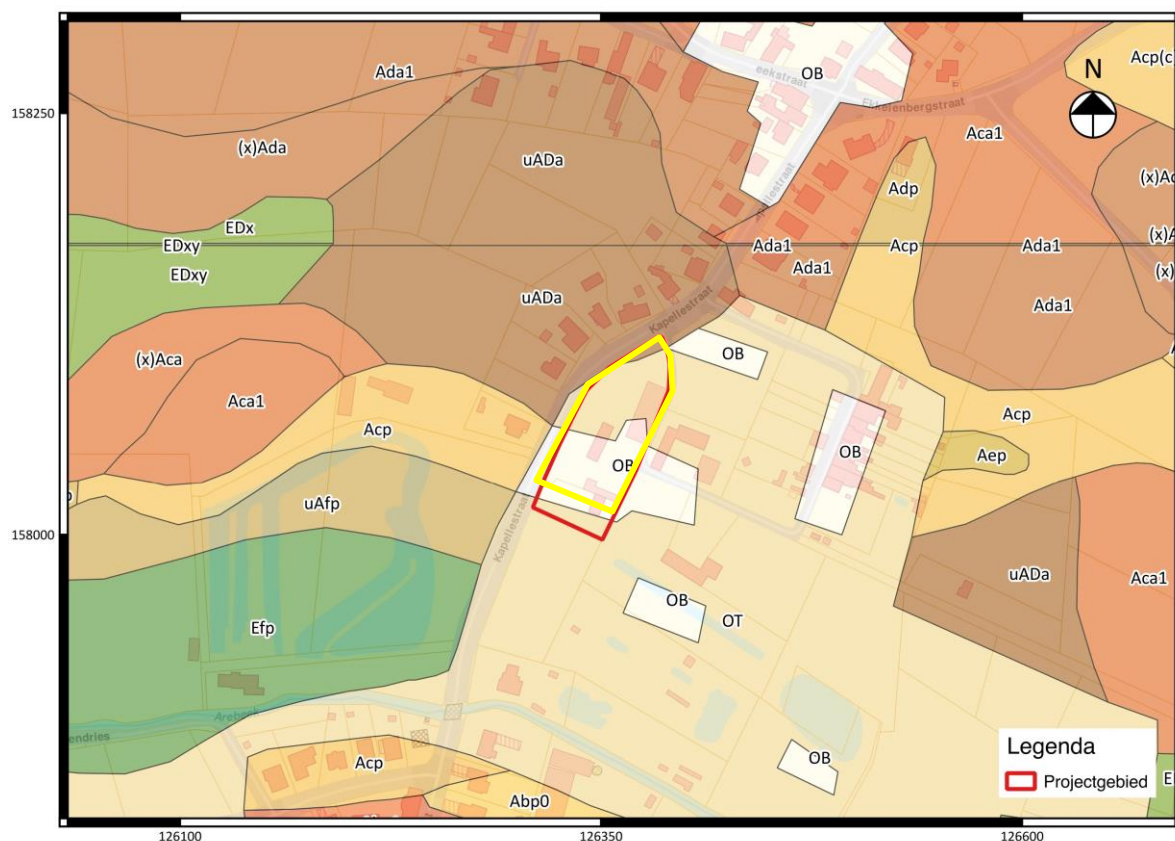

Fig. 2.1: Uitsnede van de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (geel)(©Databank Ondergrond Vlaanderen).

2.2 Resultaten

De half ingegraven tank werd verwijderd en de omliggende verontreinigde grond (van de tuin) werd meer dan 2 m diep uitgegraven en afgevoerd (lokalisering: fig. 2.2, 2.3 en bruine contourlijn op ontgravingsplan fig. 2.4).

Tijdens de archeologische begeleiding werden geen grondsporen en geen muren of structuren aangetroffen¹¹. Volgens de projectie van de afgegraven zone op de Atlas Der Buurtwegen valt de zone in een voormalige bebouwde zone (fig. 2.5). Allicht waren deze gebouwen ondiep gefundeerd, waardoor er geen resten van bewaard bleven. De stookolietank bevond zich half ingegraven onder een schuurtje (fig. 2.6 t.e.m. 2.10)

¹¹ Door een vergissing werden de foto's van het fotokaartje gewist voor ze op de server opgeslagen werden. De foto's in het verslag werden ter beschikking gesteld door Artemis Milieu

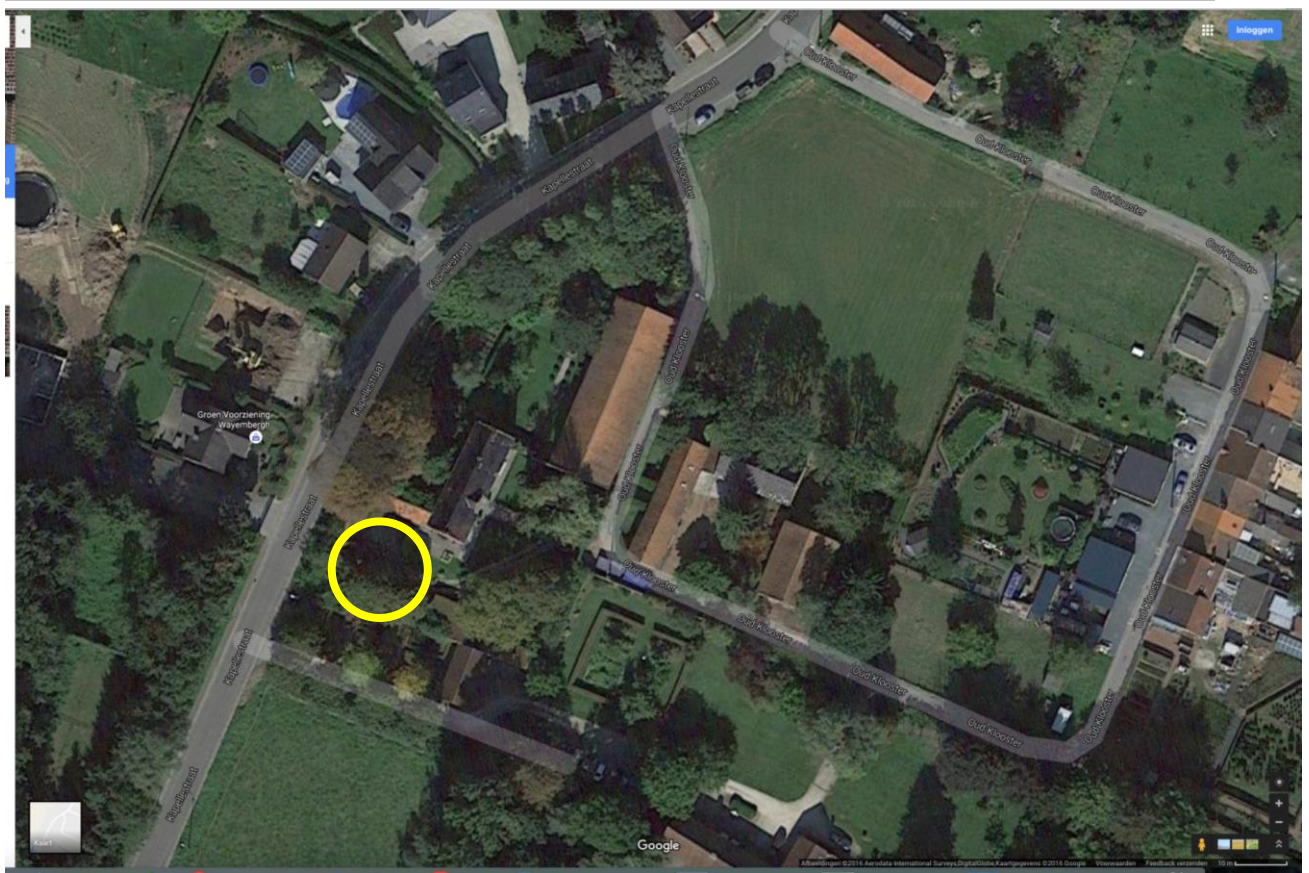

Fig. 2.2: Luchtfoto projectgebied met lokaliserings gesaneerde zone (geel).

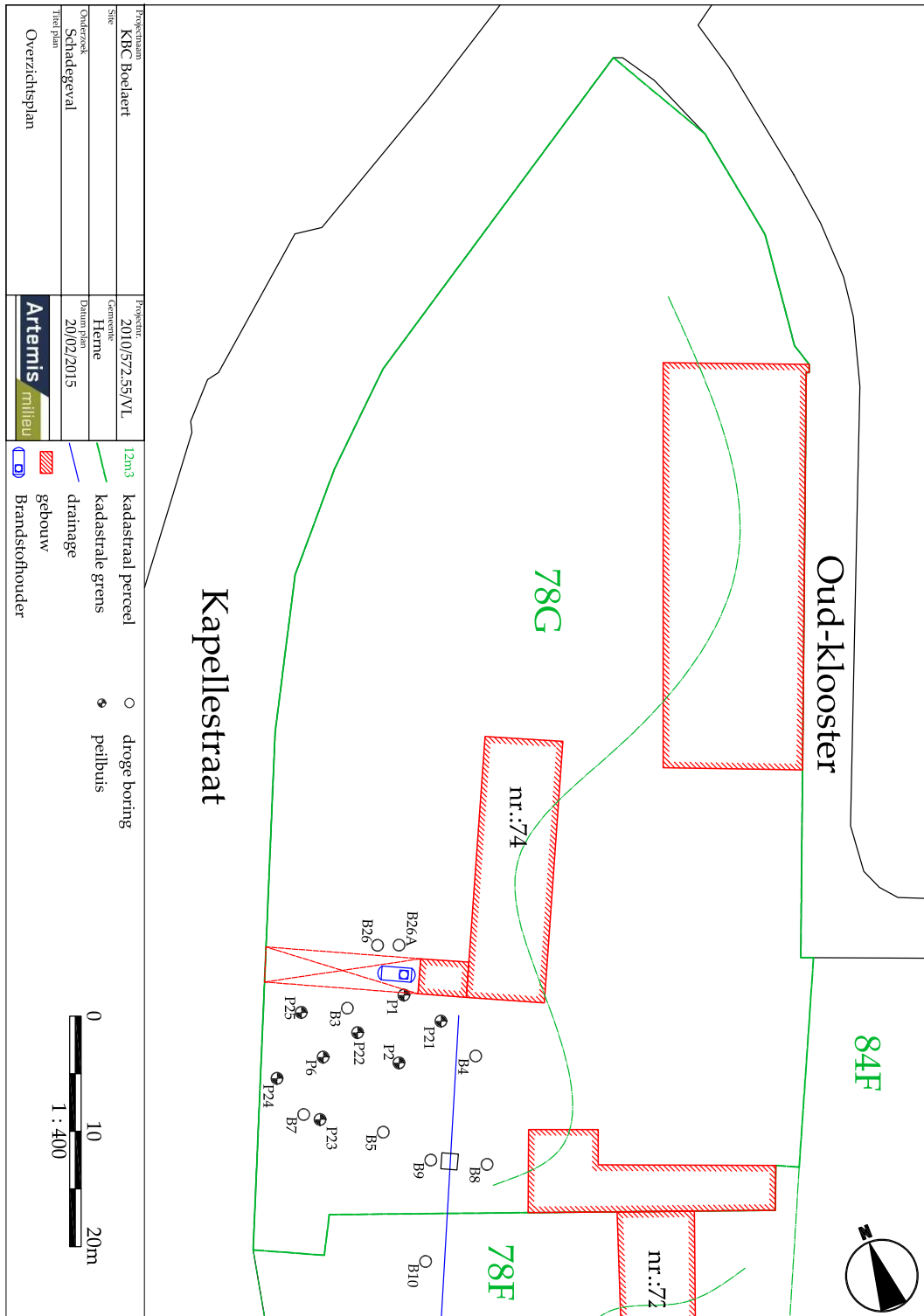

Fig. 2.3: Situering van de sanering.

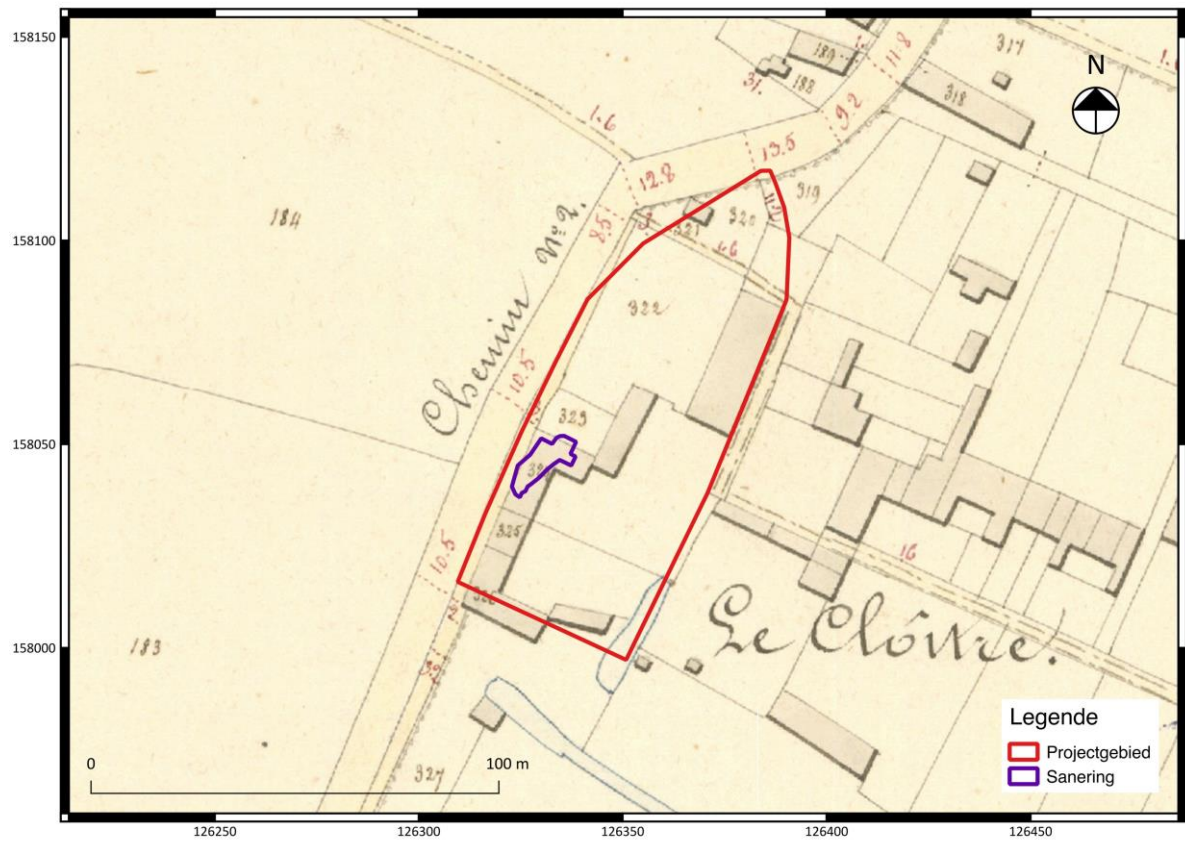

Fig. 2.5: Gesaneerde zone (blauw) geprojecteerd op de Atlas der Buurtwegen.

Fig. 2.6: Situering van de sanering.

Fig. 2.7: Stookolietank

Fig. 2.8: Situering van de sanering.

Fig. 2.9: Situering van de sanering.

Fig. 2.10: Situering van de sanering.

Hoofdstuk 3 Besluit

Wegens een bodemsanering van een verontreinigde zone na een schadegeval diende een beperkte ontgraving uitgevoerd te worden in het sinds 20-1-2003 als monument beschermde Kartuizerklooster Onze-Lieve-Vrouw-Kapelle te Herne.

Aangezien de ontgraving in een als monument beschermde zone ligt, heeft Onroerend Erfgoed een archeologische opgraving opgelegd (vergunningnummer 2015/392). Er is geen apart document *Bijzondere voorwaarden* beschikbaar.

Het volledige vergunde perceel heeft een oppervlakte van 3570 m² en ligt aan de Kapellestraat 74 te Herne. Het veldwerk werd uitgevoerd door Studie bureau Archeologie bvba op 28 september 2015.

De half ingegraven tank werd verwijderd en de omliggende verontreinigde grond werd meer dan 2 m diep uitgegraven en afgevoerd

Tijdens de archeologische begeleiding werden geen grondsporen en geen muren of structuren aangetroffen. Volgens de projectie van de afgegraven zone op de Atlas Der Buurtwegen valt de zone in een voormalige bebouwde zone die deel uitmaakt van het voormalige kloostercomplex. Allicht waren deze gebouwen ondiep gefundeerd, waardoor er geen resten van bewaard bleven. De stookolietank bevond zich half ingegraven onder een schuurtje.